

ANTZINATEKO HIRIEN EUSKARAZKO IZENAK

142. arauan eman ditu Euskaltzaindiak antzinateko eskualdeen euskarazko izenak. Oraingo erabaki hau haren jarraipena da eta hura osatzera dator. Izan ere, hirien eta eskualdeen arteko bereizketa formalaraz haratago, antzinateko zibilizazioetatik –Mesopotamia, Egipto, Persia, Grezia eta Erroma– iritsi zaizkigun leku-izen horiek guztiak multzo berean sartzekoak dira grafia-kontuei dagokienez.

Aspaldikoak izanik ere, leku eta leku-izen horiek ez dira, ez ezagupenean eta erabilerari dagokionez, arrotzak edo ezezagunak. Eskolan behin eta berriro ateratzen dira, zibilizazioen edo erlijioen historia irakasten denean, edo artearen historian. Bestalde, kultur turismoak gero eta garrantzi handiagoa du, eta antzinatean ospea eta boterea izan zuten leku horietako asko turismogune bihurtu dira (*Ponpeia*, *Numantzia*, *Persepolis*, *Sirakusa*...). Komunikabideetan, orobat, noiznahi agertzen dira antzinateko hiri eta eskualdeen izenak, gerrak, arkeologia-aurkikuntzak edo hondamendiak direla eta. Hain dira gure, hain dira etxeko Europako gaur egungo zibilizazioarentzat, ezen leku-izen horietako askoren grafia etxekotu egin baitituzte gure inguruko erdarek, bere egin dituzten seinale. Hala, adibidez, *Babilonia*, *Adrianópolis* eta *Calcedonia* idazten da gaztelaniaz, eta *Babylone*, *Andrinople* eta *Chalcédoine* frantsesez. Leku-izen horien euskal grafia erabakitzeke orduan, aurreko arauetan (76.ean, 82.ean eta 142.ean) erabilitako irizpide berak ezarri dira oraingoan ere. Ezin bestela izan, aurreko horien jarraipena baita arau hau.

Orduan bezala, oraingo honetan ere kontuan hartu da euskal idazle klasikoek emandako eredia. Euskal literatura antzinateko leku-izenen bila arakatuz gero, garbi ageri da gure idazle klasikoek ere saiatu zirela leku-izen horiek etxekotzen, euskarazko arropaz janzten, gaztelaniazko eta frantsesezko idazleek, zeinek bere hizkuntzan, egin zuten bezalaxe. Nolanahi ere, euskararen tradizio idatzia ez da bakarria, eta aldaerak nabarmen ageri dira zenbaitetan. Adibidez, *Efeso* idatzi zuten Lardizabalek, Iturzaetak, Intzak, Arruek eta Agirre Asteasukoak; *Ephesa*, berriz, Larregik, Intxauspek eta Pouvreaux; eta *Ephese* izkiriari zuten Leizarragak. *Ninibe* ageri da Iraizotz, Axular, Añibarro, Tartas eta Arrese Beitiaren idazkietan, *Niniba* Hiribarren, Elizalde, Belapeyre eta Leizarragarenetan, eta *Ninive* Mendiburu, Azkue eta Tartasenetan. Horregatik, zerrendak lantzean tradizio idatzia aztertu eta balioetsi bai, baina jakitun da Euskaltzaindia eredu bat eskaintzeko orduan bestelako irizpideak ere behar direla tradizioari ez dagoenean edo tradizioak bide bakarria erakusten ez duenean.

142. arauan bezala, oraingo honetan ere, zerrendan gauzatu diren irizpideen erabilera-esparruari dagokionez, ohartarazi behar da ezen:

- I. Eskola-liburuetan, entziklopedia eta kontsulta-material orokorretan, hedabideetan eta, oro har, goi-mailako ikerketak ez diren kultura-eremu guztietan direla erabilgarri zerrenda eta irizpide hauek.
- II. Zerrendetatik kanpo gelditu direla hainbat hiri klasiko, maiztasun urriagokoak. Haien grafia ere egokitu egin daiteke euskarara, zerrendan dauden izenetan egin den bezala. Hala ere, kontuan izan behar da zenbat eta ezezagunagoa izan eta gutxiago erabili leku-izen bat, hainbat txikiagoa izan ohi dela haren grafia egokitzeko joera.
- III. Goi-mailako ikerketetan beti dela zilegi jatorrizko grafia erabiltzea, latinaren kasuan (adibidez, *Pompeii* edo *Numantia*, zerrendan dauden *Ponpeia* eta *Numantzia* formen ordeaz), edo, latindar alfabetoa erabiltzen ez duten hizkuntzetan, bestelako transkripzio-taulak erabiltzea (greziar jatorriko izenak transkribatzeko, ikus 76. arauan emandako transkripzio-taula).

ANTZINATEKO HIRIEN EUSKAL IZENAK

Antzinatea (mundu grekolatindarra, Mediterraneo, Asia Txikia, Egipto, Mesopotamia, Persia)

Euskara	Eratorria ¹	Nongoa ²	Izen klasikoa	Gaztelania	Frantsesa	Ingelesa
Abidos	abidostar	E/G	Abydos / Ebydus	Abydos / Abidos	Abydos	Abydos
Adab	adabtar	M		Adab	Adab	Adab
Akad	akadtar	M		Acad	Akkad	Akkad
Alesia	alesiar	E	Alesia	Alesia	Alésia	Alesia
Alexandria	alexandriar	E	Alexandrea / Alexandria	Alejandría	Alexandrie	Alexandria
Antiokia	antiokiari	G	Antiochia / Antiochea	Antioquía	Antioche	Antioch
Asur	asurtar	M	Assur	Assur	Assour / Assur	Ashur / Assur
Atenas	atenastar	G	Athenae	Atenas	Athènes	Athens
Babilonia	babiloniar	M	Babylonia	Babilonia	Babylone	Babylon
Betel	beteldar	E		Bet-el / Betel	Béthel	Bethel
Betleem	betleemdar	E	Bethleem / Bethlehem / Bethlem	Belén	Bethléem	Bethlehem
Biblos	biblostar	G	Byblos	Biblos	Byblos	Byblos
Bubastis	bubastistar	E	Bubastis	Bubastis	Boubastis / Bubastis / Bubaste	Bubastis
Damasko	damaskoar	E	Damascus	Damasco	Damas	Damascus
Delfos	delfostar	G	Delphi	Delfos	Delphes	Delphi
Dodona	dodonar	G	Dodona	Dodona	Dodone	Dodona
Dur Sharrukin	dursharrukindar	M		Dur Sarrukin	Dour-Sharroukên	Dur Sharrukin
Dura-Europos	duraeuropostar	M		Dura Europos	Doura-Europos	Dura-Europos
Ebla	eblatar	M		Ebla	Ebla	Ebla
Edesa	edesar	M	Edessa	Edesa	Édesse	Edessa
Efeso	efesoar	G	Ephesus	Éfeso	Éphèse	Ephesus
Ekbatana	ekbatanar	P	Ecbatana	Ecbatana	Ecbatane	Ecbatana
Ekron	ekrondar	E	Accaron	Eqrón / Ekrón / Accarón	Ékron	Ekron
Elea	clear	E	Elea	Elea	Élée	Elea
Elide	elidetar	G	Elis	Élide / Elis	Élide	Elis / Elea
Emaus	emaustar	E	Emmaus	Emaús	Emmaüs	Emmaus
Epidauru	epidauroar	G	Epidaurus	Epidauro	Épidaure	Epidaurus

¹ Hirien izenetik abiatatu ateratzen den hiriko herritarren izena ageri da 'Eratorria' izeneko zutabeen. Zenbait testuingurutan, '-ar' atzikiaren bidezko izen eratorriaren ordez '-(e)ko' atziki-dun forma (izenlaguna) erabiltzea egokiago izango da (adibidez, 'numantziar biztanleak' esan beharrean, 'Numantziako biztanleak'). Nolanahi ere, zutabe hori informazio osagarri gisa eskaintzen da; eratorria noiz erabili eta noiz ez da erabaki honen aztergaia.

² E: Erromatar Inperioaren mendeko eskualdea

Eg: Egipto

G: Grezia (kultura helenikoaren eremuko eskualdea)

M: Mesopotamia

P: Persia

Euskara	Erorria	Nongoa	Izen klasikoa	Gaztelania	Frantsesa	Ingelesa
Eretria	eretriar	G	Eretria	Eretria	Érétrie	Eretria
Eridu	eridutar	M		Eridú	Eridou	Eridu
Eshnunna	eshnunnar	M		Eshnunna	Eshnunna	Eshnunna
Esparta	espartar	G	Sparta	Esparta	Sparte	Sparta
Farsalia	farsaliar	G	Pharsalia	Farsalia	Pharsale	Pharsalus
Filipos	filipostar	G	Philippi	Filipos	Philippe	Philippi
Fozea	fozear	G	Phocaea	Focea	Phocée	Phocaea
Gadara	gadarar	E		Gadara	Gadara	Gadara
Gergovia	gergoviar	E	Gergovia	Gergovia	Gergovie	Gergovia
Gezer	gezertar	E	Gezer	Gézer / Guézer	Guézer / Gézer	Gezer
Gordio	gordiar	G	Gordium	Górdion	Gordion	Gordium
Gortina	gortinar	G	Gortyn	Gortina	Gortyne	Gortyn / Gortyna
Hadrianopolis	hadrianopolistar	E	Hadrianopolis	Adrianópolis / Andrinópolis	Andrinople	Adrianople
Halikarnaso	halikarnasoar	G	Halicarnassus	Halicarnaso	Halicarnasse	Halicarnassus
Harran	harrandar	M	Carrae / Carrae	Harrán	Harran / Haran	Harran / Haran
Hattusa	hattusar	M		Hattusa / Hattus	Hattousa / Hattusas / Hattousas	Hattusa
Heliopolis	heliopolistar	Eg	Heliopolis	Heliópolis	Héliopolis	Heliopolis
Heraklea	heraklear	G	Heraclea / Heraclia	Heraclea	Héraclée	Heraclea
Herkulano	herkulanoar	E	Herculaneum	Herculano	Herculanum	Herculaneum
Hermopolis	hermopolistar	Eg	Hermopolis	Hermópolis	Hermopolis	Hermopolis Magna
Himera	himerar	G	Himera	Himera	Himère	Himera
Hipona	hiponar	E	Hippo Regius	Hipona	Hippone	Hippo
Idalion	idaliondar	G	Idalium	Idalia	Idalion	Idalium / Idalion
Isin	isindar	M		Isin	Isin	Isin
Jeriko	jerikoar	E	Jericho (Hiericho, Jericho)	Jericó	Jéricho	Jericho
Jerusalem	jerusalemдар	E	Hierosolyma / Hierusalem / Jerusalem	Jerusalén	Jérusalem	Jerusalem
Kalkis	kalkistar	G	Chalcis	Calcis	Chalcis	Chalcis
Kaltzedonia	kaltzedoniar	G	Chalcedon	Calcedonia	Chalcédoine	Chalcedon
Kanope	kanopetar	Eg	Canopus / Canopus	Canope	Canope	Canopus / Canobus
Karkemish	karkemishtar	M	Europus	Karkemish / Kargamish	Karkemish	Carchemish / Karkemish
Kartago	kartagotar	E	Carthago	Cartago	Carthage	Carthage
Keronea	keronear	G	Cheronea	Queronea	Chéronée	Cheronea
Kish	kishtar	M		Kish	Kish	Kish

Euskara	Eratortia	Nongoa	Izen klasikoa	Gaztelania	Frantsesa	Ingelesa
Klazomene	klazomenetar	G	Klazomenae	Clazómenas	Clazomènes	Clazomenae
Knido	knidoar	G	Cnidus	Cnido	Cnide	Cnidus
Knosos	knosostar	G	Cnosos / Cnosus / Cnosso / Cnosus	Cnosos / Knosos	Cnosos	Knossos / Cnosus
Kolofon	kolofondar	G	Colophon	Colofón	Colophon	Colophon
Kolosa	kolosar	G	Colossae	Colosas	Colosses	Colossae
Konstantinopolis	konstantinopolistar	E	Constantinopolis	Constantinopla	Constantinople	Constantinople
Korinto	korintoar	G	Corinthus	Corinto	Corinthe	Corinth
Ktesifon	ktesifondar	M	Ctesiphon	Ctesifonte	Ctésiphon	Ctesiphon / Tusbun / Taysafun
Kumas	kumastar	E	Cumae	Cumas	Cumes	Cumae
Lagash	lagashtar	M		Lagash	Lagash	Lagash
Lampsako	lampsakoar	G	Lampsacum / Lampsacus	Lampsaco	Lampsaque	Lampsacus
Laodizea	laodizear	G	Laodicea	Laodicea	Laodicée	Laodicea
Larsa	larsatar	M		Larsa	Larsa	Larsa
Leptis Magna	leptistar	E	Leptis Magna	Leptis Magna	Leptis Magna	Leptis Magna / Lepcis
Lutezia	luteziar	E	Lutetia	Lutecia	Lutèce	Lutetia
Magnesia	magnesiar	G	Magnesia	Magnesia	Magnésie	Magnesia
Mari	mariar	M		Mari	Mari	Mari
Megalopolis	megalopolistar	G	Megalopolis	Megalópolis	Megalopolis	Megalopolis
Megara	megarar	G	Megara	Megara	Mégare	Megara
Megiddo	megiddoar	E	Megiddo	Megiddó / Meggido	Megiddo	Megiddo
Menfis	menfistar	Eg	Memphis	Menfis	Memphis	Memphis
Metaponto	metapontoar	E	Metapontum	Metaponte	Métaponte	Metapontum
Metona	metonar	G	Methone	Metona	Méthone	Methone
Mileto	miletoar	G	Miletus	Mileto	Milet	Miletus
Mistra	mistratar	G		Mistra	Mistra	Mistra / Mystra
Mitilene	mitilenetar	G	Mitylene (Mitylenae)	Mitilene	Mytilène	Mytilene
Mizenas	mizenastar	G	Mycenae	Micenas	Mycènes	Mycenae
Naukratis	naukratistar	Eg	Naukratis	Naukratis	Naukratis	Naukratis / Naukratis
Nazaret	nazaretar	E	Nazareth	Nazaret	Nazareth	Nazareth
Nemea	nemear	G	Nemea	Nemea	Némée	Nemea
Nikomedia	nikomediatar	G	Nicomedia	Nicomedia	Nicomédie	Nicomedia
Nimrud	nimrudar	M		Nimrud / Nemrod	Nimroud	Nimrud
Ninive	ninivetar	M	Niniva / Ninive	Nínive	Ninive	Nineveh
Nippur	nippurtar	M		Nippur	Nippour	Nippur
Nizea	nizear	G	Nicaea	Nicea	Nicée	Nicaea

Euskara	Eratortzia	Nongoa	Izen klasikoa	Gaztelania	Frantsesa	Ingelesa
Nora	noratar	G	Nora	Nora	Nora	Nora
Numantzia	numantziar	E	Numantia	Numancia	Numance	Numantia
Olinpia	olinpiar	G	Olympia	Olimpia	Olympie	Olympia
Olinto	olintoar	G	Olynthos / Olynthus	Olinto	Olynthe	Olynthus
Orkomeno	orkomenoar	G	Orchomenus	Orcómeno	Orchomène	Orchomenus
Paestum	paestumdar	E	Paestum	Paestum	Paestum	Paestum
Pafos	pafostar	G	Paphos	Pafos	Paphos	Paphos
Palmira	palmirar	M	Palmyra, Tadmor	Palmira	Palmyre	Palmyra
Partenope	partenopetar	G	Parthenope	Parténope	Parthénope	Parthenope
Pasargada	pasargadar	P	Pasargadae	Pasargada	Pasargades	Pasargadae
Pella	pellatar	G	Pella	Pela	Pella	Pella
Pelusio	pelusiar	Eg	Pelusium	Pelusio / Pelusa	Péluse	Pelusium
Perga	pergatar	G	Perga	Perga	Perga	Perga
Pergamo	pergamoar	G	Pergamum	Pérgamo	Pergame	Pergamum
Perinto	perintoar	G	Perinthus	Perinto	Périnthe	Perinthus
Persepolis	persepolistar	P	Persepolis	Persépolis	Persépolis	Persepolis
Petra	petratar	E	Petra	Petra	Pétra	Petra
Pidna	pidnatar	G	Pydna	Pidna	Pydna	Pydna
Pilos	pilostar	G	Pylos	Pilos	Pylos	Pylos
Platea	platear	G	Plataea	Platea	Platées / Platée	Plataea
Ponpeia	ponpeiar	E	Pompeii	Pompeya	Pompéi	Pompeii
Potidea	potidear	G	Potidea	Potidea	Potidée	Potidea
Preneste	prenestetar	E	Praeneste	Preneste	Préneste	Praeneste
Priene	prienetar	G	Priene	Priene	Priène	Priene
Rodas	rodastar	G	Rhodes	Rodas	Rhodes	Rhodes
Sagunto	saguntoar	E	Saguntum	Sagunto	Sagonte	Saguntum
Salamina	salaminar	G	Salamina	Salamina	Salamine	Salamis
Salona	salonar	E	Salona	Salona	Salone Salona	Salona/ Salona
Sardes	sardestar	G	Sardis	Sardes	Sardes	Sardis / Sardes
Segesta	segestar	G	Segesta	Segesta	Ségeste	Segesta
Seleuzia	seleuziar	G	Seleucia	Seleucia	Séleucie	Seleucia
Selinonte	selinontetar	E	Selinus	Selinonte	Sélinonte	Selinus
Sestos	sestostar	G	Sestos	Sesto	Sestos	Sestos
Shuruppak	shuruppaktar	M		Suruppak	Shuruppak	Shuruppak
Sibaris	sibaristar	G	Sybaris	Sybaris	Sybaris	Sybaris
Sidon	sidondar	E	Sidon	Sidón	Sidon	Sidon
Sikem	sikemdar	E	Neapolis	Siquem	Sichem	Shechem / Sichem
Silo	siloar	E	Shiloh	Silo / Siloh	Silo	Shiloh

Euskara	Eratortria	Nongoa	Izen klasikoa	Gaztelania	Frantsesa	Ingelesa
Sinope	sinopetar	G	Sinopa (Sinope)	Sinope	Sinope	Sinope
Sippar	sippartar	M		Sippar	Sippar	Sippar
Sirakusa	sirakusar	G	Syracusae	Siracusa	Syracuse	Syracuse
Sizion	siziondar	G	Sicyon	Sición	Sicyone	Sicyon / Secyon
Soli	soliar	G	Soli / Soloe	Soli / Soloi	Soles	Soli
Susa	susatar	P	Susa	Susa	Suse	Susa
Tanis	tanistar	Eg	Tanis	Tanis	Tanis	Tanis
Tarento	tarentoar		Tarentum	Tarento	Tarente	Taranto
Tarso	Tarsoar	G	Tarsus (Tarsos)	Tarso	Tarse	Tarsus
Tebas	tebastar	Eg/G	Thebae	Tebas	Thèbes	Thebes
Tegea	tegear	G	Tegea	Tegea	Tégée	Tegea
Tell al-Amarna	amarnar	Eg		Tell al-Amarna	Tell-el-Amarna	Tell el-Amarna
Tesalonika	tesalonikar	G	Thessalonica	Tesalónica	Thessalonique	Thessalonica
Tespias	tespiastar	G	Thespieae	Tespias	Thespies	Thespieae
Tingis	tingistar	E	Tingis	Tánger / Tingis	Tanger / Tingis	Tangier / Tingis
Tirinto	tirintoar	G	Tiryns	Tirinto	Tirynthe	Tyrins
Tiro	tiroar	E	Tyrus	Tiro	Tyr	Tyre
Trebizonda	trebizondar	G	Trapezus	Trebisonda / Trapisonda	Trebizonde	Trapezus
Trezena	trezenar	G	Troezen	Trezena	Trézène	Troezen
Troia	troiar	G	Troia / Ilium	Troya	Troie	Troy
Ugarit	ugaritar	M		Ugarit	Ougarit / Ugarit	Ugarit
Ur	urtar	M		Ur	Our / Ur	Ur
Uruk	uruktar	M		Uruk	Uruk / Ourouk	Uruk / Erech
Utika	utikar	E	Utica	Útica	Utique	Utica
Xantos	xantostar	G	Xanthus	Xantos	Xanthos	Xanthus
Zesarea	zesarear	G	Caesarea	Cesarea	Césarée	Caesarea
Zirene	zirenetar	G	Cyrene	Cirene	Cyrène	Cyrene
Zirta	zirtatar	E	Cirta	Cirta	Cirta	Cirta
Ziziko	zizikoar	G	Cyzicus	Cícico	Cyzique	Cyzicus

(Euskaltzaindiak, Donostian, 2006ko urtarrilaren 27an onartua)